

Broj: 758-2-I/16

POSEBAN IZVJEŠTAJ

**SVAKO DIJETE TREBA PORODICU
ZAŠTO JE USVOJENJE PROBLEM?**

Banja Luka, 2016. godine

Sadržaj:

I Uvod	3
II RELEVANTNI PROPISI.....	4
UN Konvencija o pravima djeteta	4
Smjernice UN za alternativno staranje o djeci.....	5
Strategija unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja	5
Porodični zakon	7
Uputstvo o postupku usvojenja	8
III ISTRAŽIVANJE	9
Istraživanje-rezultati	10
Održan okrugli sto.....	17
Zaključak.....	19
Preporuke	23

I Uvod

Porodica je osnovna, prirodna i nezamjenljiva sredina za razvoj i blagostanje svih njenih članova, a posebno djece¹. Tu dijete stiče prva znanja, upoznaje druge i drugačije tu odrasta i uči. Ono što mu je potrebno je briga i pažnja odraslih, prije svih roditelja.

Pravo djeteta na život u porodici, kao osnovno pravo svakog djeteta garantovano je i međunarodnim dokumentima i svim domaćim propisima.

Roditelji imaju dužnost i pravo da štite svoju maloljetnu djecu i da se brinu o njihovom životu i zdravlju² i ne mogu se odreći roditeljskog prava, ali im ono, u slučajevima utvrđenim zakonom, može biti i oduzeto.

U cilju garantovanja i unapređivanja prava iz ove Konvencije, strane ugovornice će pružiti odgovarajuću pomoć roditeljima ili zakonskim starateljima u ostvarivanju odgovornosti za podizanje djeteta i obezbjeđivati razvoj ustanova, kapaciteta i službi za zaštitu djece.³

Ali, i u slučajevima kada razvoj i odrastanje djeteta nije moguće u biološkoj porodici, bez obzira na razloge koji su do toga doveli, djetetu je opet potrebna porodica - alternativna, hraniteljstvo ili usvojenje, jer i djeca bez roditelja i djeca bez adekvatne roditeljske brige trebaju porodicu iz istih razloga kao i svako drugo dijete.

S toga je i zahtjev Konvencije poziv i obaveza državi da, u svim slučajevima kada razvoj i odrastanje djeteta nije moguć u biološkoj porodici, djetetu obezbijedi uslove za nesmetan razvoj i odrastanje, opet u porodici, poštujući pri tom jedan od osnovnih principa - najbolji interes djeteta i institucionalno zbrinjavanje djeteta samo kao posljednju alternativu, onda kada su iscrpljene sve druge mogućnosti.

U slučajevima kada sopstvena porodica, čak ni uz odgovarajuću podršku, nije u stanju da pruži djetetu odgovarajuću brigu, odnosno ukoliko napusti dijete, ili ga se odrekne, država je odgovorna da zaštiti prava djeteta i osigura mu odgovarajuću alternativnu zaštitu. Uloga je države da putem svojih nadležnih tijela osigura nadzor i sigurnost, dobrobit i razvoj svakog djeteta smještenog u uslove alternativnog smještaja.⁴

Zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja zahtjevna je i vrlo odgovorna obaveza, koja pored jasno postavljenih i definisanih normativnih okvira, zahtijeva i angažovanje stručnjaka različitih profila, u različitim resorima, kako bi se u ostvarivanju prava djeteta bez roditeljskog staranja osigurao njegov najbolji interes u ostvarivanju svih prava garantovanih Konvencijom, uključujući i pravo na posebnu pomoć i zaštitu i alternativno staranje u skladu sa zakonom.⁵

---

¹ UN Konvencija o pravima djeteta, Preambula

² Porodični zakon, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 54/02, 41/08, 63/14, član 81

³ UN Konvencija o pravima djeteta, član 18.

⁴ Smjernice UN za alternativno staranje o djeci, tačka 5.

⁵ Konvencija o pravima djeteta, član 20.

II RELEVANTNI PROPISI

UN Konvencija o pravima djeteta

Član 2. Obavezuje državu na preduzimanje svih potrebnih mjera kako bi se obezbijedila zaštita djeteta od bilo kog oblika diskriminacije. Pravo djeteta na zaštitu od diskriminacije pravo je djeteta da pod istim uslovima ima pravo na prava iz Konvencije bez obzira na razlike po bilo kojem osnovu koje Konvencija navodi, pa i činjenicu da je dijete privremeno ili trajno lišeno porodične sredine.

Član 3. Najbolji interes djeteta, pored toga što se uspostavlja kao pravo djeteta, posebno se izdvaja i kao jedan od četiri osnovna principa Konvencije, odnosno, kao uslov za ostvarivanje svakog prava djeteta. Procjenu najboljeg interesa djeteta čini analiza svih elemenata i specifičnih okolnosti vezanih za dijete u svakom pojedinačnom slučaju vezanom i za usvojenje djeteta.

Član 4. Država ima obavezu da preduzme sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne i ostale mjere za ostvarivanje prava priznatih Konvencijom.

Član 7. Dijete ima pravo da zna ko su mu roditelji, a država obezbjeđuje ostvarivanje ovog prava u skladu sa nacionalnim zakonom i svojim obavezama u skladu sa odgovarajućim međunarodnim instrumentima iz ove oblasti

Član 9. Država obezbjeđuje da ni jedno dijete ne bude odvojeno od svojih roditelja protiv njihove volje, osim ako se u sudskom postupku ocijeni da je to u najboljem interesu djeteta.

Član 12. Država obezbjeđuje djetetu koje je sposobno da formira svoje mišljenje pravo slobodnog izražavanja tog mišljenja o svim pitanjima koja se tiču djeteta, a mišljenju djeteta posvećuje se dužna pažnja u skladu sa godinama života i zrelošću djeteta.

Član 20. Dijete koje je privremeno ili trajno lišeno porodične sredine ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države.

Država u takvim situacijama obezbjeđuje alternativno staranje za dijete što znači smještaj u drugu porodicu, usvojenje ili, ako je neophodno, smještaj u odgovarajuće ustanove.

Član 21. Države članice koje priznaju ili dozvoljavaju sistem usvojenja obezbjeđuju da najbolji interesi djeteta budu odlučujući i

- obezbjeđuju da usvojenje djeteta odobrava samo nadležni organ koji utvrđuje, u skladu sa odnosnim zakonom i procedurama i na osnovu svih relevantnih i pouzdanih informacija, da se usvojenje dozvoljava s obzirom na položaj djeteta u vezi sa roditeljima, rođacima i zakonitim starateljima i, po potrebi, da su zainteresovana lica svjesno dala saglasnost za usvojenje

- obezbjeđuju da dijete na koje se odnosi međudržavno usvojenje uživa zaštitu i standarde jednake onima koji postoje u slučaju usvojenja u okviru jedne zemlje.

Smjernice UN za alternativno staranje o djeci

Ovim Smjernicama nastoji se osnažiti primjena Konvencije o pravima djeteta i odgovarajućih odredbi drugih međunarodnih instrumenata, koji se odnose na zaštitu i dobrobit djece kojoj je uskraćeno roditeljsko staranje ili koja su izložena takvom riziku.

Prema Smjernicama, države, između ostalog, treba da razviju i sprovedu sveobuhvatnu politiku brige o djeci i njihovoj zaštiti, u okviru svoje opšte socijalne politike društvenog razvoja, vodeći računa o tome da poboljšaju postojeće oblike pružanja alternativnog smještaja u skladu s načelima sadržanim u Smjernicama.

Strategija unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja

Strategija unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja u Republici Srpskoj 2015-2020⁶ sastavni je dio strateških opredjeljenja Vlade Republike Srpske u oblasti socijalne zaštite da se unaprijedi društvena podrška za djecu bez roditeljskog staranja i porodicama pod rizikom od razdvajanja.⁷

Strategijom je, između ostalog definisano i:

R b	Cilj	Aktivnosti	Nosilac	Indikator	Rok izvođenja	Sredstva
1.	Osavremeniti zakonsku regulativu u oblasti usvojenja	Izmjena i dopuna Porodičnog zakona Izrada podzakonskih akata Ratifikacija međunarodnih dokumenata u oblasti usvojenja	Ministarstvo pravde Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite	usvojene izmjene i dopune Porodičnog zakona doneseni pravilnici ratifikovani međunarodni dokumenti	2015-2016.	sredstva iz planiranih budžeta nosilaca aktivnosti ministarstava
2.	Uspostaviti jedinstveno praćenje	uspostavljanje Centralnog registra usvojenja	Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite	uspostavljen Centralni registar usvojenja	2015.	budžet Ministarstva

⁶ Strategiju unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja 2015-2020. usvojila je Narodna skupština Republike Srpske 29.10.2015.godine, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 93/15

⁷ Strategija za unapređenje socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja sa planom akcije za period 2009-2014. usmjerena je na unapređenje položaja djece, koji zbog vrlo različitih životnih događaja odrastaju van svojih bioloških porodica.

Strategija postavlja ciljeve unapređenja sistemskih modela socijalne i porodično-pravne zaštite djece bez roditeljskog staranja i odnosi se na oblast hraniteljstva, usvojenja, starateljstva i institucionalnog zbrinjavanja djece.

Na žalost, postavljeni ciljevi, koji su prioritetno definisali potrebu izmjena i dopuna Porodičnog zakona, izradu jedinstvene baze podataka, izradu jedinstvenih evidencionih obrazaca za oblast starateljstva nisu realizovani kako je to Strategijom definisano.

	usvojenja	izrada jedinstvenih obrazaca za usvojenje		izrađeni jedinstveni obrasci		zdravlja i socijalne zaštite
3.	Obezbijediti praćenje zasnovanog usvojenja kako domaćeg tako i međunarodnog	uspostaviti procedure praćenja i redovnog izvještavanja nadležnih institucija	Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Ministarstvo pravde centri za socijalni rad	urađeni i uspostavljeni mehanizmi praćenja	2015-2020.	sredstva iz planiranih budžeta nosilaca aktivnosti
4.	Poboljšanje kvaliteta stručne procjene u postupku usvajanja	izrada edukativnog materijala edukacije stručnih radnika u oblasti usvojenja edukacija potencijalnih usvojitelja standardizacija usvojenja	Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite centri za socijalni rad NVO sektor	izrađeni edukativni materijali broj sprovedenih edukativnih radionica primjena edukativnih programa za potencijalne usvojitelje izrađeni standardi u oblasti usvojenja izgrađeni kriterijumi izrađeni mehanizmi praćenja broj i vrsta stručnih savjetovanja broj stručnih radnika	2015-2020.	sredstva iz planiranih budžeta nosilaca aktivnosti projektni budžeti

Porodični zakon

Usvojenje, kao poseban oblik porodično-pravnog zbrinjavanja djeteta i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske brige, uređeno je Porodičnim zakonom⁸ i postavljeno vrlo zahtjevno. S jedne strane zahtjevna procedura je razumljiva ako se ima u vidu ozbiljnost odnosa koji se usvojenjem uspostavlja. Međutim, ostvarivanje prava djeteta u praksi je otežano i postojećim normativnim rješenjima iz više razloga, između ostalog:

- niska gornja dobna granica djeteta za potpuno usvojenje,⁹ Zakonom je utvrđena gornja starosna granica djeteta za usvojenje od 5 godina, što onemogućava usvajanje djece starije od 5 godina;
- nedefinisana donja uzrasna granica djeteta za usvojenje, Zakonom nije utvrđena donja uzrasna granica djeteta za usvojenje, tako da je centrima za socijalni rad prepuštena ocjena o mogućnosti usvojenja djece dok su još bebe;
- nemogućnost usvojenja od strane lica koja žive sami ili su vanbračni partneri, s obzirom na zakonsku odredbu da bračni supružnici mogu zajednički usvojiti dijete, te da dijete može usvojiti samo jedan od njih, uz pristanak drugog bračnog druga (član 153. Porodičnog zakona);
- nedefinisana životna dob lica koja mogu biti usvojioci-zakon poznaje samo razliku u godinama (18) između usvojioca i usvojenika¹⁰;
- nedefinisana priprema i edukacija lica potencijalnih usvojitelja, Zakon uopšte ne sadrži odredbe o pripremama potencijalnih usvojlaca, ali ni pripremanje djeteta za tako važan odnos koji se usvajanjem djeteta uspostavlja;
- Zakon utvrđuje samo kao mogućnost probnog smještaja¹¹, u okviru kojeg roka bi se procjenjivala uspješnost obavljenog usvojenja, i taj rok iznosi samo tri mjeseca, s tim da isti, ni takav nije predviđen kod usvajanja djeteta od strane stranih državljana;
- Zakon ne utvrđuje kriterije po kojima strani državljanin može biti usvojlac, utvrđuje samo da izuzetno, usvojlac može biti i strani državljanin ako za to postoje naročito opravdani razlozi.¹² Šta su naročito opravdani razlozi Zakon ne utvrđuje, ali prema Uputstvu, tačka 12. nadležni centar za socijalni rad, u tim postupcima je dužan zatražiti odobrenje o dozvoli usvojenja od Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite;
- nema jedinstvene evidencije - baze podataka o licima potencijalnim usvojiocima;
- nema jedinstvene evidencije – baze podataka o djeci, koja u skladu sa Zakonom mogu biti usvojena, Porodični zakon u članu 170. utvrđuje obavezu organa starateljstva da vodi evidenciju i dokumentaciju o usvojenoj djeci;
- Zakon ne utvrđuje pravo djeteta da zna da je usvojeno;
- Zakon ne utvrđuje obavezu usvojitelja da djetetu, u određenoj uzrasnoj dobi, kažu da je usvojeno.

---

⁸ Porodični zakon, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 54/02, 41/08, 63/14, član 145-174

⁹ Porodični zakon, član 157: „Potpuno usvojiti se može samo dijete uzrasta do 5 godina.“

¹⁰ Porodični zakon, član 151 i 158: „Usvojiti može samo lice koje je starije od usvojenika najmanje 18 godina“

¹¹ Porodični zakon, član 166: „Organ starateljstva rješenjem o zasnivanju usvojenja može odrediti probni smještaj uz nadzor organa starateljstva od najduže tri mjeseca.“

¹² Porodični zakon, član 147.

Uputstvo o postupku usvojenja¹³

Uputstvom se bliže utvrđuju zadaci organa starateljstva i ustanova socijalne zaštite u postupku usvojenja i istim se, između ostalog, utvrđuje:

Da, razlozi egzistencijalne prirode bioloških roditelja ne mogu biti odlučujući faktor za donošenje odluke o primjeni usvojenja¹⁴

Da je organ starateljstva obavezan da angažuje tim stručnjaka za procjenu cjelokupne situacije potencijalnih usvojlaca, kako bi sa svih relevantnih stanovišta (pravnog, psihološkog, pedagoškog, socijalnog, zdravstvenog) bilo moguće donijeti pravilnu odluku i ispuniti osnovnu svrhu usvojenja - obezbjeđenje odgovarajuće porodične sredine djetetu lišenom roditeljskog staranja¹⁵

Da, ako postoje izričito opravdani razlozi da usvojioци budu strani državljani, organ starateljstva dužan je da predhodno zatraži odobrenje o dozvoli usvojenja od nadležnog ministarstva za poslove socijalne zaštite.¹⁶

---

¹³ Uputstvo o postupku usvojenja, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 27/04

¹⁴ Uputstvo o postupku usvojenja, tačka 4.

¹⁵ Uputstvo o postupku usvojenja, tačka 10

¹⁶ Uputstvo o postupku usvojenja, tačka 12.

III ISTRAŽIVANJE

Usvojenje kao najkompletniji oblik porodično - pravne zaštite djece bez roditeljskog staranja, koje istovremeno doprinosi i ostvarivanju roditeljstva, u Republici Srpskoj nije u dovoljnoj mjeri ni afirmisano ni korišteno, a u praksi je otežano i postojećim normativnim rješenjima iz više razloga. Istovremeno je prisutan i različit pristup nadležnih u primjeni istih normativnih rješenja, posebno kada su usvojioci strani državljani.

U cilju što potpunijeg sagledavanja problematike usvojenja i otklanjanja situacija koje dovode do povrede prava djeteta i njegovog najboljeg interesa u postupku usvojenja, Ombudsman za djecu je, u periodu od 16.03 do 1.05. 2016. godine proveo istraživanje u svim centrima za socijalni rad u Republici Srpskoj.

Cilj istraživanja

- Unaprijediti sistem zaštite djece
- Izmjeniti Porodični zakon
- Uspostaviti registar potencijalnih usvojitelja i djece koja po zakonu mogu biti usvojena
- Ujednačiti pristup nadležnih službi u ostvarivanju prava i zaštiti interesa djece bez roditeljskog staranja

Uzorak na kojem je obavljeno istraživanje

U Republici Srpskoj u 2015.godini djelovalo je 47 centara za socijalni rad i 15 službi socijalne zaštite koje su organizovane u sklopu administrativne službe opštine.

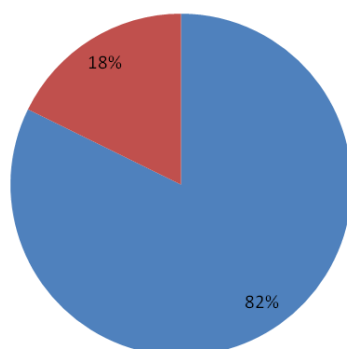
Ombudsman za djecu je Upitnik – *Svako dijete treba porodicu, zašto je usvojenje problem*, uputio u svih 47 centra za socijalni rad, a odgovor su dostavila 44 centra – 93,60%.

Upitnik je upućen i u svih 15 službi socijalne zaštite, a odgovor na upitnik je dostavilo 7 službi ili 46,66 %.

Rezultati istraživanja odnose se na 51 obrađeni upitnik (44 centra i 7 službi) odnosno **82% svih** centara za socijalni rad/službi socijalne zaštite u Republici Srpskoj.

Uzorak istraživanja

■ odgovorilo 51 ■ nije odgovorilo 11

Istraživanje-rezultati

1. Koji broj djece bez roditeljskog staranja je evidentiran u centru/službi za socijalni rad na dan 31.12.2015. godine?

	Broj djece bez roditeljskog staranja	
Centri za soc. rad	389	27 centara
Službe	4	2 službe
Ukupno	393	

Prema dostavljenim odgovorima:

- 17 centara nema evidentiranu djecu bez roditeljskog staranja
- 5 službi nema evidentiranu djecu bez roditeljskog staranja.

2. Koliko je u centru/službi evidentirano zahtjeva za usvojenje na dan 31.12.2015?

	Broj zahtjeva za usvojenje	
Centri za socijalni rad	630	U 38 centara
Službe	13	U 3 službe
UKUPNO	643	

Prema dostavljenim odgovorima:

- u 4 službe socijalne zaštite nije bilo zahtjeva za usvojenje
- 6 centara za socijalni rad nije odgovorilo na ovo pitanje.

3. Koliko je realizovano usvojenja u 2015. godini?

POTPUNO USVOJENJE	NEPOTPUNO USVOJENJE	USVOJILAC STRANI DRŽAVLJANIN	UKUPNO USVOJENE DJECE 2015.
7	7	1	15

U 2015.godini realizovano je ukupno 15 usvojenja u Republici Srpskoj i to u 5 centara za socijalni rad i 1 službi socijalne zaštite.

3a/ Koliko je realizovano usvojenja u zadnjih pet godina 2010-2014. godine?

POTPUNO USVOJENJE	NEPOTPUNO USVOJENJE	USVOJILAC SA STRANIM DRŽAVLJANSTVOM	UKUPNO USVOJENE DJECE 2010-2014.
43	24	2	69

Prema dostavljenim odgovorima u periodu od 2010-2014.godine realizovano je 69 usvojenja u 20 centara za socijalni rad i 1 službi socijalne zaštite.

4. Koje starosne dobi su usvojena djeca?

Kod potpunog usvojenja uzrast:	Nepotpuno usvojenje uzrast:	Strani državljanin usvojilac :
do 1 godine - 20	2 godine – 1 dijete	1 godina – 1 dijete
2 godine – 5	3 godine – 1	4 godine - 1
3 godine – 1	4 godine – 1	13 godina – 1
4 godine – 1	6 godina – 1	
od 3 m. do 4 g - 9 djece	8 godina – 2	
Za 14 djece nije naveden uzrast	11 godina – 1 dijete	
	13 godina – 2	
	15 godina – 2	
	6-16 godina – 7 djece	
	5-10 i preko 10 – 12 djece	
	Za jedno dijete nema podatka	

5. Da li je i koji **broj djece sa smetnjama u razvoju** usvojen i koji **oblik usvojenja** je ostvaren u periodu 2010-2015. godine?

- **2 djece:**

- jedno dijete uzrasta godinu i po dana,
- jedno dijete sa smetnjama u govoru, nepotpuno usvojenje

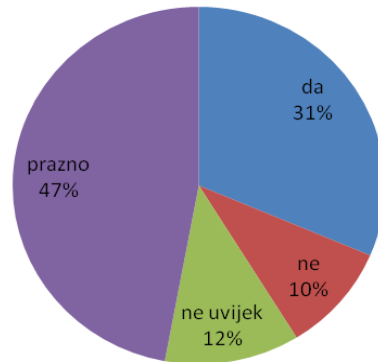
6. Da li je i koji **broj djece sa teškim bolestima** usvojen i koji **oblik usvojenja** je realizovan u periodu 2010-2015. godine?

- Odgovori /centri i službe - NE

7. Da li se prije donošenja rješenja o usvojenju realizuje probni smještaj?

- **DA 16**   **NE 5**   **NE UVIJEK 6**
- 24 centra/službe nije dalo odgovor na ovo pitanje

Realizacija probnog smještaja

8. Da li se i kako realizuje probni smještaj kad su usvojioci strani državljani?

- **Da - 3 csr**
- Nije bilo usvojenja od strane stranih državljana – 16 csr
- **Ne** realizuje se probni smještaj – **3 csr**
- Nije odgovorilo – 30 centara/službi
- 1 centar: Po nalogu organa starateljstva strani državljani borave u mjestu-sjedište centra, za taj period organ starateljstva vrši nadzor adaptacionog perioda i cijeni uspješnost istog sa aspekta međusobne adaptacije usvojioca i osvojenika

9. Šta su osnovni razlozi za nepodobnost usvojioca, navedite 3 razloga:

Najčešći odgovori centara/službi:

- oduzeto roditeljsko pravo,
- oduzeta ili ograničena poslovna sposobnost,
- zdravstveno stanje usvojioca,
- materijalne prilike usvojioca,
- nerealni zahtjevi usvojioca,
- starost usvojioca.

Nisu odgovorili ili nije bilo djece za usvojenje (19 csr/službi)

10. Šta su osnovni razlozi za nemogućnost usvojenja djece, navedite 3 razloga na strani djece:

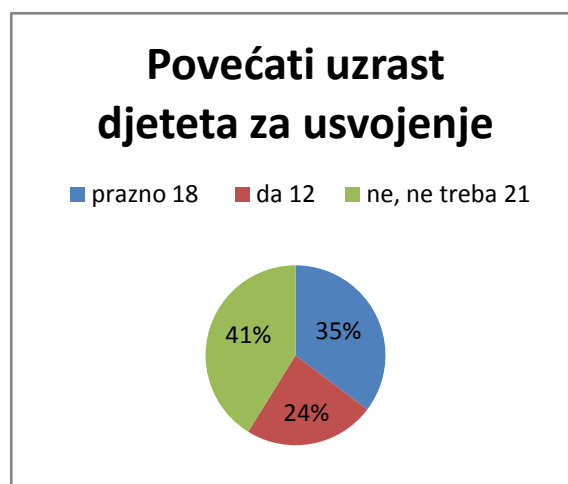
Najčešći odgovori centara/službi:

- roditelji ne daju saglasnost za usvojenje djece iako ne vode brigu o djeci,
- zdravstveno stanje djece (teška oboljenja, smetnje u razvoju),
- starosna dob djece,
- ako je dijete starije od 10 godina i nije saglasno sa usvojenjem, ako je dijete u srodstvu sa usvojiocem u pravoj liniji,
- nije odgovorilo na ovo pitanje (19 csr/službi)

11. Da li uzrasnu dob djeteta od 5 godina za potpuno usvojenje treba povećati i, ako DA, na koji uzrast djeteta?

- **NE**, ne treba (21 centar za socijalni rad)
- **DA** (12 csr):
  - ✓ 7 godina (1)
  - ✓ 8 godina (2)
  - ✓ 9 godina (1)
  - ✓ **10 godina (4)**
  - ✓ 15 godina (1)
  - ✓ 18 godina (2)
  - ✓ nema ograničenja (1)

18 centara/službi nije odgovorilo na ovo pitanje.

12. Koja je najniža uzrasna dob djeteta koje je usvojeno u zadnjih 5 godina?

- nakon rođenja -1 dijete
- 45 dana -2 djece
- 2 mjeseca - 1
- 3 mjeseca – 2
- 4 mjeseca – 3
- 5 mjeseci - 1
- 7 mjeseci – 1
- 9 mjeseci – 1
- 10 mjeseci – 1
- Od 1 do 2 godine - 4
- 4 godine – 1
- 11 godina – 1
- od 5-10 godina - 1
- 7 centara nisu imali usvojenja
- 16 centara nije odgovorilo

Kako bi zakonom trebalo regulisati donju uzrasnu dob djeteta za usvojenje?

Najčešći odgovori: **ne prije 3. mjeseca**, 3 i po mjeseca, 4 mjeseca, 5 mjeseci, 1-7 godina u skladu sa uputstvom, 3 godine, nema donje uzrasne granice, odrediti zakonom,

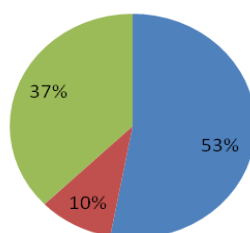
13. Da li zakonom treba definisati i u kojoj životnoj dobi lice može biti usvojlac i kako (pored toga što zakon utvrđuje da razlika u godinama mora biti najmanje 18 godina)?

DA (27 centara/službi)

- da odnos u godinama između usvojioca i usvojenika odgovara u što većoj mjeri prirodnom odnosu godina roditelj – dijete,
- treba odrediti gornju granicu za muškarce 55 godina, a za žene 45-50 godina,
- 25 - 45 godina ili 25-60 godina,
- treba ograničiti gornju starosnu dob usvojioca,
- uskladiti sa propisima u okruženju.

definisanje životne dobi usvojioca

■ da 27 ■ ne 5 ■ prazno 19

NE TREBA definisati životnu dob usvojioca (5 centara)

- ne treba; kod procjene i odabira usvojioca treba obratiti pažnju da ne bude velika razlika u godinama između potencijalnih usvojioca i maloljetnog usvojenika, odnosno koja je približna razlici u godinama u prirodnoj porodici, jer velika razlika može dovesti do razlike u shvatanjima i neprestanih sukoba, pa se ne bi postigao cilj usvojenja. (iz odgovora centra)

14. Prema zakonu, bračni supružnici mogu zajednički usvojiti dijete. Da li takvu mogućnost i pod kojim uslovima treba zakonom omogućiti i za:

- lica koja žive u vanbračnoj zajednici

DA 20

- pod uslovom da vanbračna zajednica traje najmanje 3 odnosno najmanje 5 godina, da su najmanje 10 godina zajedno... (iz odgovora centara)

NE 15

16 centara/službi nije odgovorilo na ovo pitanje.

- lica koja žive sama

DA 18

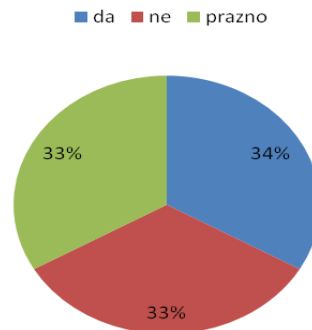
- pod uslovom da ispunjavaju zakonom utvrđene uslove i da je u najboljem interesu djeteta, da imaju materijalne uslove... (iz odgovora centara)

NE 16

17 centara /službi nije odgovorilo na ovo pitanje.

15. Da li se za djecu, koja ispunjavaju uslove za usvojenje, a nemate podnesene zahtjeve za usvojenje ili podnosioci ne ispunjavaju uslove, obraćate centrima za socijalni rad u drugim lokalnim zajednicama?

saradnja sa drugim centrima

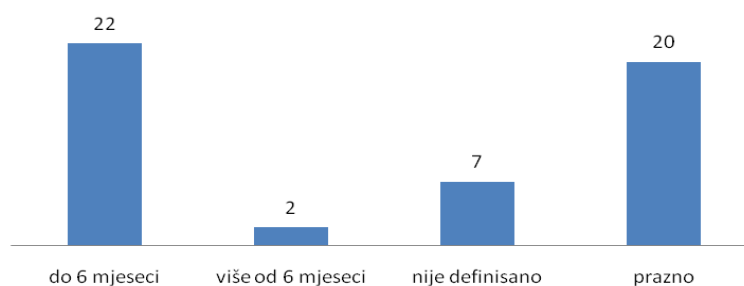

- DA – 17 centara za socijalni rad
- NE – 17 centara za socijalni rad (nisu imali usvojenja djece, nemaju potrebu jer imaju dovoljan broj zahtjeva za usvojenje, ako bi imali slučajeva uputili bi ih drugima centrima)
- 17 centara/službi nije odgovorilo na ovo pitanje.

16. Koliko traje postupak usvojenja?

- do 6 mjeseci – 22 csr
- više od 6 mjeseci – 2 csr
- zavisno od dužine probnog smještaja, nije vremenski definisan -7 centara
- 20 nije odgovorilo

trajanje postupka usvojenja

17. Pored navedenog, važnim smatrate i sljedeće:

- ispoštovati sve zakonske procedure bez obzira koliko to traje, poželjno bi bilo, ukoliko to već nije urađeno, izvršiti istraživanja o već usvojenoj djeci, sada već odraslim licima, bilo bi korisno za izmjene i dopune zakona;
- Nadamo se da je ovo "priprema" za pokretanje inicijative za određene izmjene Porodičnog zakona koji hitno treba mijenjati i u drugim dijelovima.

- Veoma važnim smatram praćenje djeteta, od strane stručnih radnika CSR tokom probnog/adaptacionog perioda u porodici, sa kojom bi se zasnivalo usvojenje.
- Potrebno je zakonski regulisati, za roditelje koji ne brinu o djetetu ili su lišeni roditeljskog prava i koji su djelimično lišeni poslovne sposobnosti zbog psihičkog oboljenja, mogućnost da se njihovo dijete usvoji i bez njihove saglasnosti.
- Radi pojednostavljenja i kraćeg trajanja postupka za zasnivanje usvojenja od strane stranih državljana bilo bi dobro da se isti najprije obrate nadležnom ministarstvu pa ukoliko dobiju saglasnost da se obraćaju nadležnom organu starateljstva.
- da se pruži mogućnost procjene usvojitelja i nadležnom Centru koji vodi postupak usvojenja iako su usvojitelji sa područja druge opštine;
- zakonskom regulativom staviti na prvo mjesto interes djeteta, a roditelje podsticati da vode računa o interesu djeteta ukoliko nisu u mogućnosti adekvatno voditi brigu o njima;
- Upitnik je razmatran na Stručnom vijeću Odjeljenja za porodično-pravnu zaštitu djece i porodice. Odgovori za pitanja pod rednim br. 11-14 nisu iskazani, ali je opredjeljenje Stručnog vijeća da se propisi usklade sa propisima zemalja iz okruženja. Prijedlog je da se na temu usvojenja organizuje okrugli sto na kome bi se sa svih aspekata razmotrila ova problematika i dali konkretni prijedlozi.
- isključiti nepotpuno usvojenje.

Održan okrugli sto

U Banjoj Luci je 11.05.2016.godine u organizaciji Ombudsmana za djecu održan okrugli sto na temu „Svako dijete treba porodicu-Zašto je usvojenje problem“, kome su prisustvovali predstavnici Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite, Ministarstva porodice, omladine i sporta, Gender centra, te predstavnici centara za socijalni rad Banja Luka, Laktaši, Srbac, Novi Grad, Čelinac, Kotor Varoš, Kneževo, Gradiška, Prijedor, Prnjavor i Kozarska Dubica.

Polazeći od Strategije za unapređenje socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja, zadatim aktivnostima i rokovima za njihovu realizaciju u dijelu koji se odnosi na usvojenje djece, te imajući u vidu rezultate istraživanja koje je prezentovao Ombudsman za djecu, učesnici okruglog stola, poslije višečasovne rasprave posebno su ukazali

da je ostvarivanje prava djece i njihova zaštita, primjenom Porodičnog zakona dovedena u pitanje po više osnova, između ostalog:

- zakon ne definiše proceduru za izdvajanje djece iz porodice, ostavljajući to u nadležnosti centrima za socijalni rad, istima prepušta i razloge zbog kojih se dijete izuzima iz biološke porodice;
- Porodični zakon jedini je u okruženju zadržao nadležnost centra za socijalni rad koji uređuje ostvarivanje prava djeteta na kontakte i druženja sa roditeljem sa kojim ne živi, a brojne situacije u praksi potvrđuju nemogućnost djeteta da ostvari ovo svoje pravo, odnosno, da postojeći mehanizmi nisu odgovorili na potrebe djece i njihovo pravo na zaštitu;
- Porodični zakon ne utvrđuje mogućnost ograničenja roditeljskog prava, kada se i pod kojim uslovima roditelju može ograničiti roditeljsko pravo;
- Porodični zakon pitanje usvojenja djece postavio je vrlo zahtjevno, a što dovodi u pitanje najbolji interes djeteta iz razloga:
  - gornja starosna granica od 5 godina djeteta za potpuno usvojenje prenisako je postavljena i prema mišljenju učesnika treba je povećati i omogućiti da i dijete poslije navršene 5 godine života može biti usvojeno,
  - donja uzrasna granica djeteta koje može biti usvojeno zakonom nije određena, istu treba zakonom definisati, kako bi se izbjegle situacije da se usvajaju djeca starosti od 40 dana ili 2 mjeseca,¹⁷
  - Porodičnim zakonom prema mišljenju učesnika treba definisati i životnu dob usvojioca. Postojećim zakonskim rješenjem definisana je samo razlika u godinama između usvojioca i usvojenika od 18 godina, a da nije određena ni minimalna životna dob lica koje može biti usvojilac, tako da prema postojećem normativnom rješenju, kada nije definisana ni minimalna dob djeteta koje može biti usvojeno, usvojilac može biti i lice sa 18 godina i 3 mjeseca života.
  - Porodičnim zakonom utvrđena je mogućnost probnog smještaja. Prema dostavljenim odgovorima centara za socijalni rad, samo 16 centara realizuje probni smještaj, dok ostali centri navode da isti ne realizuju ili ne u svim slučajevima usvojenja.

Centri koji realizuju probni smještaj-adaptacioni period u porodici sa kojom bi se zasnovalo usvojenje, smatraju veoma važnim, jer je praćenje djeteta od strane stručnih

---

¹⁷Porodični zakon Srbije, „Službeni glasnik Republike Srbije“ broj 18/2005, 72/2011, 6/2015, član 90: „Ne može se usvojiti dijete prije nego navršši treći mjesec života“
Prema Porodičnom zakonu Federacije BiH, „Službene novine Federacije BiH“ broj 31/14, član 94: „Ne može se usvojiti dijete prije isteka tri mjeseca od njegovog rođenja.“

radnika centra za socijalni rad ključno za procjenu da li je osiguran najbolji interes djeteta.

- Porodičnim zakonom utvrđeno je da usvojioci mogu biti bračni supružnici. Prema dostavljenim odgovorima centara za socijalni rad, podijeljena su mišljenja da li takvu mogućnost zakonom treba dati i licima koja žive u vanbračnoj zajednici i onima koji žive sami, posebno ako se ima u vidu broj podnesenih zahtjeva za usvojenje djece;
- Prema dostavljenim odgovorima centara broj podnesenih zahtjeva za usvojenje djece u Republici Srpskoj u 2015. godini je 630, a usvojeno je 15 djece.

U vezi sa zahtjevima za usvojenje djece podnesenim centrima posebno je istaknuto:

- da su neki zahtjevi podneseni i prije više godina, da se isti ne obnavljaju i da u centru i ne znaju u pojedinim slučajevima da li podnosioci uopšte ispunjavaju uslove za usvojenje, te da je jedan broj zahtjeva, od strane istih lica podnesen većem broju centara za socijalni rad;
- Lica koja podnesu zahtjev za usvojenje djeteta ne prolaze provjeru i procjenu o ispunjenosti uslova za usvojenje niti su na listi čekanja kao potencijalni usvojioci, oni su samo podnosioci zahtjeva, i upravo zato, posebno je naglašena potreba uspostavljanja registra potencijalnih usvojlaca.
- Porodični zakon utvrđuje obavezu da se vodi evidencija o usvojenoj djeci, a Strategija unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja od 2009. godine obavezuje na potrebne aktivnosti radi uspostavljanja registra potencijalnih usvojlaca i djece koja po zakonu mogu biti usvojena.
Bez izmjena Porodičnog zakona nije moguće pristupiti izradi registra na koji Strategija obavezuje, i ne samo registra, bez izmjena Porodičnog zakona dovodi se u pitanje realizacija svih aktivnosti definisanih Strategijom za oblast usvojenja. Uspostavljanjem registra otklonila bi se sadašnja situacija da je veliki broj zahtjeva za usvojenje godinama na čekanju, te situacija da se stranka sa zahtjevom za usvojenje obraća istovremeno na više centara za socijalni rad.
- Porodični zakon ne utvrđuje pravo djeteta da zna da je usvojeno, niti obavezu usvojitelja da djetetu, u određenom uzrasnoj dobi kaže da je usvojeno.
- Osnovni problem, zašto jedan broj djece nije usvojen, iako su godinama bez adekvatne roditeljske brige, u centrima za socijalni rad vide u neodgovornim roditeljima, koji i pored činjenice da se godinama ne brinu o djetetu uopšte ili ne na odgovarajući način, nisu spremni i ne žele dijete dati na usvojenje.
- Istovremeno, jedan od razloga zašto je usvojenje problem je i činjenica da podnosioci zahtjeva za usvojenje, vrlo često postavljaju nerealne zahtjeve, jasno precizirane zahtjeve koji se odnose i na uzrast djeteta, izgled, pol, zdravstveno stanje i sl.
- Prema dostavljenim odgovorima centara za socijalni rad u zadnjih pet godina usvojeno je samo dvoje djece sa smetnjama u razvoju i ni jedno dijete sa teškim bolestima.
- Učesnici okruglog stola su posebno istakli da ovo nije prvi put da se ukazuje na potrebu i važnost izmjena Porodičnog zakona, i da su se, s obzirom na protok vremena i nedorečenost postojećeg normativnog okvira za ostvarivanje prava djece i njihovu zaštitu po različitim osnovama (izdvajanje djece iz porodice, ostvarivanje prava djeteta na kontakte i druženja sa roditeljem sa kojim ne živi, pitanje izdržavanja djece, mjere porodično-pravne zaštite...) stekli uslovi za donošenje novog Porodičnog zakona, a ne za izmjene i dopune postojećeg.

Zaključak

Da bi se „djetetu koje je lišeno porodične sredine ili kojem, u njegovom najboljem interesu, ne može biti dopušteno da u takvoj sredini ostane“¹⁸ obezbijedila posebna zaštita, koja može da uključi i usvojenje, neophodno je unaprijediti sistemski rješenja i afirmisati usvojenja u praksi kao najefikasniji model zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja.¹⁹

Da usvojenje kao najkompletniji oblik porodično-pravne zaštite djece bez roditeljskog staranja, koje istovremeno doprinosi i ostvarivanju roditeljstva, u Republici Srpskoj nije u dovoljnoj mjeri ni afirmisano ni korišteno, potvrđuju i podaci Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite unazad nekoliko godina.²⁰

Godina	2011.	2012.	2013.	2014.
Broj podnesenih zahtjeva za usvojenje	301	542	225	393
Broj realizovanih usvojenja:	29	23	17	3
- potpuno usvojenje	19	14	9	1
- nepotpuno usvojenje	8	3	7	2
- usvojenje sa međunarodnim elementom	2	6	1	0

S obzirom da Strategija za unapređenje socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja sa planom akcije za period 2009-2014. nije odgovorila postavljenim zahtjevima, nova Strategija unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja ponovo definiše iste zahtjeve za unapređenje sistemskih rješenja, koji će, u najboljem interesu djeteta, omogućiti djetetu ostvarivanje prava na alternativnu porodicu.

Da bi se otklonile situacije koje mogu dovesti u pitanje i realizaciju nove Strategije, Ombudsman za djecu je proveo istraživanje u svim centrima/službama socijalne zaštite u Republici Srpskoj, a potom organizovao okrugli sto, na kojem su predstavnici centara za socijalni rad, koji imaju dugogodišnje profesionalno iskustvo ukazali na situacije sa kojima se u praksi susreću i potrebu unapređenja sistemskih rješenja u zaštiti djece bez roditeljskog staranja.

Imajući u vidu važnost odnosa koji se usvojenjem uspostavlja, a koji mijenja život, i usvojenom djetetu i porodici – usvojitelju, vrlo je važno da zakonska rješenja, slijedom onih iz preuzetih međunarodnih ugovora, u prvi plan stave potrebu djeteta, njegov najbolji interes i njegovo pravo na zaštitu.

Ono što je u praksi prisutno, iskustva su Ombudsmana za djecu, da princip najboljeg interesa djeteta nije adekvatno primijenjen u situacijama kada su djeca lišena porodičnog okruženja, jer najbolji interes djeteta nije primarno razmatran kod regulisanja smještaja djece u različite oblike alternativne brige. Tako, rješenje kojim se dijete izdvaja iz porodice i zbrinjava u ustanovu ne sadrži obrazloženje iz kojeg je vidljivo da je smještaj u ustanovu u njegovom najboljem interesu, ne konstatuje se da su iscrpljene sve druge mogućnosti zbrinjavanja djeteta, ne utvrđuju stvarni razlozi za smještaj, ne određuje da je smještaj u domu privremen i na koje vrijeme, ne uređuje kontakt sa porodicom, ne radi sa porodicom radi otklanjanja situacija zbog kojih je dijete zbrinuto izvan porodice. Rješenjem se ne

¹⁸ UN Konvencija o pravima djeteta, član 21.

¹⁹ Strategija za unapređenje socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja sa planom akcije za period 2009-2014. i nova Strategija za period od 2015-2020.

²⁰ Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, Bilten socijalne, porodične i dječije zaštite 2011, 2012, 2013, 2014.godine

konstatuje ni da su, u cilju zaštite djeteta i njegovih interesa, preduzimate odgovarajuće mjere porodično-pravne zaštite.

Pored činjenice da izostaje procjena najboljeg interesa djeteta u svakom pojedinačnom slučaju, postupak koji se vodi, vrlo često, ne slijedi proceduru koja osigurava zakonske garancije i pravilnu primjenu prava uključujući specifične okolnosti vezane za dijete kao i učešće djeteta u postupku koji se njega tiče.

Uzrasna dob djeteta, kada se prema Zakonu zahtijeva i saglasnost djeteta za usvojenje određena je zakonom sa 10 godina života djeteta. Međutim, i situacije kada nije potrebna saglasnost djeteta za usvojenje, zahtijevaju ostvarivanje prava djeteta na izražavanje mišljenja i učešće u svakom postupku koji se njega tiče, i zavisno je samo o uzrastu djeteta i njegove mogućnosti da razumije i shvata posljedice cjelokupnog postupka.²¹ Bez obzira da li se radi o potpunom ili nepotpunom usvojenju, bez obzira ko su usvojioci, dijete ima pravo dobiti potrebne informacije i izraziti svoje mišljenje o tako važnom pitanju.

Pravo djeteta da zna svoje porijeklo, jedno je od osnovnih prava djeteta²² koje Porodičnim zakonom nije prepoznato na odgovarajući način, pa time nije ni stvorena obaveza da se djetetu, primjereno njegovom uzrastu i mogućnostima da razumije, kaže da je usvojeno.

U Republici Srpskoj za izdvajanje djeteta iz porodice, po Porodičnom zakonu, nadležan je centar za socijalni rad, čime su u nadležnosti centra zadržane i preventivne mjere zaštite djeteta i njegovih interesa²³ ali i represivne mjere koje se odnose na izdvajanje djeteta iz porodice i njegovo zbrinjavanje izvan porodice.

Pravo djeteta na život u porodici jedno je od osnovnih prava djeteta, ali ako odrastanje djeteta u biološkoj porodici nije u najboljem interesu djeteta, onda je i adekvatno zbrinjavanje izvan biološke porodice, opet pravo djeteta.

Kao jedan od glavnih razloga zbog kojih ne dolazi do usvajanja djece, centri za socijalni rad navode nesaglasnost roditelja o tome. Međutim, primjeri iz prakse ukazuju da jedan broj djece bude zbrinut u ustanovi u najranijem uzrastu, dok su još bebe, i da u ustanovi dočekaju punoljetstvo. Postavlja se pitanje da li je to njihov najbolji interes i zašto su djetinjstvo proveli u ustanovi.

---

²¹ Porodični zakon, član 81 b: „1. Dijete ima pravo na izražavanje vlastitog mišljenja u skladu sa uzrastom i zrelošću. 2. Dijete ima pravo da blagovremeno dobije potrebne informacije i obavještenja koja su mu potrebna za formiranje vlastitog mišljenja. 3. Mišljenju djeteta mora se posvetiti dužna pažnja u svim pitanjima koja ga se tiču i u svim postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima, u skladu sa djetetovim godinama i zrelošću.”

²² UN Konvencija o pravima djeteta, član 7: „Dijete se prijavljuje odmah nakon rođenja i od rođenja ima pravo na ime, pravo na staranje, državljanstvo i, ako je to moguće, pravo da zna ko su mu roditelji i pravo na njihovo staranje.”

Obiteljski zakon Hrvatske, „Narodne novine”, broj 75/2014, član 206: „Centar za socijalnu skrb upoznat će potencijalne posvojitelje s pravom djeteta da od posvojitelja dozna da je posvojeno, te će im se savjetovati da djetetu najkasnije do sedme godine kažu da je posvojeno, a ako je starije dobi, odmah nakon zasnivanja posvojenja.”

Porodični zakon Federacije BiH, član 92: „Dijete ima pravo znati da je usvojeno. Usvojioci su dužni upoznati dijete da je usvojeno do 7 godine života, odnosno odmah, nakon zasnivanja usvojenja, ako je usvojeno starije dijete.”

²³ Porodični zakon, član 94 - 102: „Ako opravdani interesi djece zahtijevaju organ starateljstva dužan je da preduzme potrebne mjere radi zaštite ličnih i imovinskih prava i interesa djeteta što uključuje i stalni nadzor nad vršenjem roditeljskog prava... pojačan nadzor roditelja, pojačan nadzor u drugoj porodici, pojačan nadzor organa starateljstva.”

Problem u praksi predstavljaju situacije kada se postupak za oduzimanje roditeljskog prava pokreće zbog „potrebe” usvojenja djeteta, a ne zbog situacije da roditelj godinama, po različitim osnovama nije odgovorio svojoj roditeljskoj obavezi.²⁴

Iako je zakonom utvrđeno da će roditelju koji zlostavlja dijete, koji zloupotrebljava roditeljska prava, koji je napustio dijete ili zanemario brigu o djetetu i svoje roditeljske dužnosti, sud u vanparničnom postupku oduzeti roditeljsko pravo, godišnje, prema podacima Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite roditeljsko pravo bude oduzeto samo u pet slučajeva.²⁵

Porodični zakon nije definisao pripremu i edukaciju lica potencijalnih usvojitelja i uopšte ne sadrži odredbe o pripremama potencijalnih usvojlaca, ali ni pripremama djeteta za tako važan odnos koji se usvajanjem djeteta uspostavlja. Program pripreme za usvojenje mora biti jedinstveno definisan i kao takav obavezivati i potencijalne usvojiocice i nadležne centre za socijalni rad.²⁶

Uspostavljanje registra potencijalnih usvojlaca, ali i djece koja po zakonu mogu biti usvojena, je ne samo obaveza uspostavljena Strategijom unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja i preporukama UN Komiteta za prava djece, već potreba sistema da u svakom danu zna koji broj porodica ispunjavaju zakonom utvrđene uslove i mogu usvojiti dijete, ali i koji broj djece danas ispunjava zakonom utvrđene uslove da može biti usvojeno.²⁷

Zakon ne utvrđuje uslove pod kojima strani državljanin može biti usvojlac.²⁸ Utvrđuje da je to samo izuzetno, uz saglasnost resornog ministarstva, ako postoje naročito opravdani razlozi. Stav je Institucije da su istom data prevelika ovlaštenja, a da prethodno nisu definisani kriteriji, šta su naročito opravdani razlozi i da li se isti odnose na djecu ili potencijalne usvojitelje. Ako se ima u vidu da se radi o odlukama koje će obilježiti dječiji život za cijeli život, saglasnost mora biti uslovljena najboljim interesom djeteta za ovaj oblik usvojenja.

Prepreke u primjeni usvojenja ne odnose se samo na postojeći normativni okvir već i **praksu** uspostavljenju u ovoj oblasti koja nema isti pristup. Bračni supružnici, jedan od njih je strani državljanin, obratili su se Centru za socijalni rad sa zahtjevom za potpuno usvojenje maloljetnog djeteta koje je, prema rješenju Centra za socijalni rad u ovoj porodici u hraniteljstvu.

---

²⁴ Predmet broj: 591-53-PŽ/14, Dijete je odlukom nadležnog centra za socijalni rad zbrinuto u hraniteljskoj porodici zbog zanemarivanja i napuštanja, a postupak oduzimanja roditeljskog prava pokrenut je kada je pokrenut i postupak usvojenja djeteta.

²⁵ Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, Bilten socijalne, porodične i dječije zaštite 2013 i 2014.

²⁶ Porodični zakon Srbije, član 102: „Usvojiti može samo lice koje je pripremljeno za usvojenje po posebnom programu koji propisuje ministar nadležan za porodičnu zaštitu.”

Obiteljski zakon Hrvatske, član 205: „Osobe koje prema mišljenju centra za socijalnu skrb ispunjavaju zakonske pretpostavke za posvojenje dužne su sudjelovati u programu stručne pripreme za posvojenje”

²⁷ Porodični zakon Srbije, član 316: „Kada se utvrdi da su budući usvojitelji podobni da usvoje dijete (opšta podobnost usvojitelja) odnosno da je dijete podobno da bude usvojeno (opšta podobnost usvojenika) organ starateljstva dužan je da podatke o budućim usvojiteljima odnosno budućem usvojeniku odmah unese u Jedinstveni lični registar usvojenja.

Jedinstveni lični registar usvojenja vodi ministarstvo nadležno za porodičnu zaštitu.”

²⁸ Porodični zakon Srbije, član 103: „Strani državljanin može usvojiti dijete pod uslovom da se ne mogu naći usvojitelji među domaćim državljanima, i da se ministar za porodičnu zaštitu saglasio sa usvojenjem.”

Porodični zakon Federacije, član 95: „Usvojlac može biti i strani državljanin, ako je usvojenje u najboljem interesu djeteta i ako dijete ne može biti usvojeno u Bosni i Hercegovini.”

Sa ciljem regulisanja usvojenja djeteta, koje je po ocjeni Centra u konkretnom slučaju najbolje rješenje za dijete, Centar za socijalni rad je pred nadležnim sudom pokrenuo postupak za oduzimanje roditeljskog prava biološkim roditeljima djeteta iz razloga što su ispunjeni svi uslovi koji se odnose na zanemarivanje, nebrigu i napuštanje djeteta.

Osnovni sud je, uvažavajući razloge kojima se rukovodio Centar za socijalni rad, nakon provedenog postupka donio odluku kojom se roditeljima djeteta oduzima roditeljsko pravo.²⁹

Po dobijanju rješenja suda o oduzimanju roditeljskog prava roditeljima, uz paralelno pribavljanje druge potrebne dokumentacije definisane zakonom, Centar za socijalni rad uputio je zahtjev Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite kojim traže odobrenje za usvojenje djeteta od strane bračnih supružnika od kojih je jedan strani državljanin.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, u svom odgovoru Centru za socijalni rad konstatuje:

- da nisu pribavljeni dokazi da je mjesto boravka roditelja maloljetnog djeteta nepoznato više od jedne godine,
- da nije pribavljena saglasnost roditelja da njihovo dijete bude potpuno usvojeno i da, iz tih razloga, ne može udovoljiti zahtjevu centra za socijalni rad.

Podnosioci zahtjeva za usvojenje, u žalbi Ombudsmanu za djecu navode da je pred centrom za socijalni rad proveden postupak u kojem su od samog početka aktivno učestvovali, da su, postupajući po nalogu centra, dostavili svu potrebnu dokumentaciju koja se od njih zahtijeva, ali da su se od njih stalno tražili novi, dodatni dokazi, jednom po zahtjevu centra, drugi put po zahtjevu ministarstva.

Prisutan problem podnosioca zahtjeva u konkretnom slučaju, ukazuje s jedne strane na nedorečenost postojećih zakonskih rješenja, a s druge strane na neujednačen pristup u primjeni zakona u praksi i postupak koji se s tim u vezi vodi.

Prethodno odobrenje o dozvoli usvojenja³⁰, kako ga definiše Uputstvo, znači da je organ starateljstva u obavezi obratiti se resornom ministarstvu i prije započetog postupka usvojenja. U konkretnom slučaju, centar za socijalni rad, poslije provedenog postupka usvojenja nije dobio saglasnost resornog ministarstva. U vrijeme trajanja postupka dijete je napunilo 5 godina života i time je onemogućeno da bude potpuno usvojeno.

Da uspostavljena praksa nije u najboljem interesu djeteta pokazuje i situacija da je dijete već bilo na probnom smještaju, ali „s obzirom da XX nije uspjela pribaviti kompletnu dokumentaciju jer je morala čekati i na stručnu obradu od strane centra u inostranstvu, te da se adaptacioni period više nije mogao produžavati, obustavljen je smještaj u porodicu XX”³¹ i usvojenje nije realizovano. Kako je moguće da je dijete bilo na probnom smještaju u porodici, a da potencijalni usvojilac još uvijek nije dostavio svu potrebnu dokumentaciju niti je resorno ministarstvo dalo saglasnost za isto.

UN Komitet za prava djeteta³², razmatrajući Izvještaj Bosne i Hercegovine 2012. godine, između ostalog, ponavlja svoju raniju preporuku iz 2005. godine i apel državi da ubrza neophodne zakonodavne, administrativne i druge mjere kako bi se osiguralo da su procedure usvajanja u potpunosti u skladu sa članom 21. Konvencije, te preporučuje da se:

- olakša proces usvajanja tako što će pojednostaviti i racionalizovati postupke za usvajanje i uspostaviti jedinstvenu integrisanu bazu podataka za ustanove socijalne zaštite sa informacijama o potencijalnim usvojenicima kao i usvojiocima,

²⁹ Rješenje Osnovnog suda broj: 71 O B 140698 12 B od 9.04.2014.godine

³⁰ Ako postoje izričito opravdani razlozi da usvojioci budu strani državljani, organ starateljstva je dužan prethodno zatražiti odobrenje o dozvoli usvojenja od nadležnog ministarstva.

³¹ Predmet broj: 1695-147-PŽ/14

³² UN Komitet za prava djeteta, Zaključna razmatranja i preporuke 2012, tačka 51.

- razmotri povećanje gornje starosne granice za usvajanje u Republici Srpskoj,
- odgovori na prethodnu preporuku Komiteta (CRC/C/15/Add/tačka 260, stav 39) za 2005.godinu - ekspeditivnog prikupljanja podataka o djeci koja su uključena u domaća i međunarodna usvajanja.

Preporuke

Imajući u vidu:

a) Strategiju unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja čiji je

osnovni cilj - Osavremeniti zakonsku regulativu u oblasti usvojenja,

osnovna aktivnost - Izmjene i dopune Porodičnog zakona,

- donošenje podzakonskih akata

- uspostavljanje Centralnog registra usvojenja

definisani rok za realizaciju aktivnosti – 2015 - 2016.godina

b) preporuke UN Komiteta iz 2012. godine,

c) izvršeno istraživanje *Svako dijete treba porodicu, Zašto je usvojenje problem*,

d) zaključke i preporuke sa Okruglog stola održanog 11.05.2016.godine

Ombudsman za djecu, u skladu sa ovlaštenjima utvrđenim članom 7. i 9. Zakona o Ombudsmanu za djecu,

1. predlaže Ministarstvu pravde Republike Srpske³³ preduzimanje potrebnih mjera i aktivnosti radi unapređenja sistemskih rješenja i društvene brige za djecu bez roditeljskog staranja i porodica u riziku od razdvajanja, na način da:

- imenuje radnu grupu za izradu izmjena i dopuna Porodičnog zakona, radi sprečavanja postupanja koja dovode u pitanje ostvarivanje prava i interesa djece bez roditeljskog staranja i njihov najbolji interes djeteta, a što između ostalog uključuje i
- omogućiti potpuno usvojenje i djeci starijoj od 5 godina, povećanjem gornje dobne granice djeteta za potpuno usvojenje;
- definisati donju uzrasnu dob djeteta za usvojenje, kako bi se izbjegle situacije da dijete bude usvojeno odmah po rođenju, a majci obezbjedilo razumno vrijeme za oporavak poslije porođaja;
- utvrditi pravo djeteta da zna da je usvojeno;
- definisati pripremu i edukaciju lica potencijalnih usvojitelja;
- definisati životnu dob lica koja mogu biti usvojioci, pored već utvrđene razlike u godinama;
- definisati uslove pod kojima strani državljanin može biti usvojlac;

---

³³ Preporuka Ombudsmana za djecu Ministarstvu pravde, broj:758-2-I-8/16

- s obzirom na važnost probnog smještaja i praćenje djeteta od strane stručnih radnika centra, vremensko trajanje istog podrediti mogućnostima nadležnog organa u ocjeni najboljeg interesa djeteta;
- uspostaviti vođenje evidencije-baze podataka o licima potencijalnim usvojiocima, ali i djeci, koja u skladu sa zakonom mogu biti usvojena.

2. Predlaže Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske³⁴ da preduzime potrebne mjere i aktivnosti i izvrši nadzor u postupanju jednog broja centara za socijalni rad, radi otklanjanja situacija da nadležni centri za socijalni rad imaju različit pristup u primjeni istih normativnih rješenja u postupku usvojenja djece a posebno kad je usvojilac strani državljanin.

Ministarstva će u roku od 30 dana od dana prijema ove preporuke obavijestiti Instituciju o mjerama koje su preduzeli.

S poštovanjem,

Ombudsman za djecu
dr Nada Grahovac

Dostavljeno:

- Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite
- Ministarstvu porodice, omladine i sporta

---

³⁴ Preporuka Ombudsmana za djecu Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite broj: 758-2-I-9/16